

**ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ
ΘΕΩΡΙΑ
ΤΗΣ
ΜΟΥΣΙΚΗΣ**

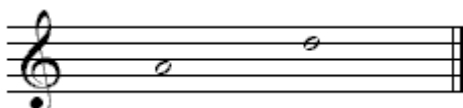
**Ύλη
για την εισαγωγή
στην
Γ' τάξη
Γυμνασίου**

Διαστήματα

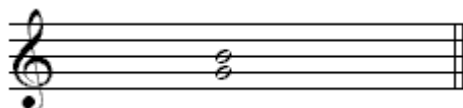
Διάστημα λέγεται η απόσταση μεταξύ δύο φθόγγων διαφορετικού ύψους

Είδη διαστημάτων

Όταν οι δύο φθόγγοι που αποτελούν το διάστημα ηχούν διαδοχικά, τότε αυτό ονομάζεται **μελωδικό**

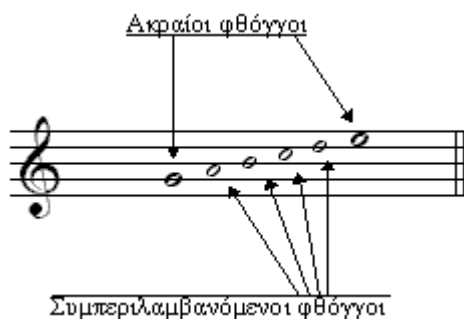

Όταν οι δύο φθόγγοι που αποτελούν το διάστημα ηχούν ταυτόχρονα, τότε αυτό ονομάζεται **αρμονικό**

Πώς ονομάζονται: Τα διαστήματα παίρνουν το όνομά τους από τον αριθμό των φθόγγων τους οποίους συμπεριλαμβάνουν μαζί με τους δύο ακραίους. Ο υπολογισμός αυτός βασίζεται στην *διατονική διαδοχή των φθόγγων*.

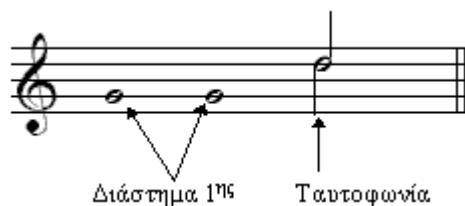
Παράδειγμα: Το διάστημα που σχηματίζεται παρακάτω, έχει στα άκρα του τους φθόγγους σολ (χαμηλά) και μι (υψηλά).

Οι φθόγγοι που φαίνονται στο παραπάνω παράδειγμα είναι 6. Αυτό σημαίνει ότι το διάστημα ονομάζεται έκτης.

Θεωρητικά, υπάρχει και διάστημα πρώτης το οποίο, όταν είναι αρμονικό, ονομάζεται και **ταυτοφωνία**.

Παράδειγμα:

Άλλα είδη διαστημάτων

- Σε σχέση με την όγδοη

Απλά: Τα διαστήματα από πρώτης μέχρι και όγδοης.

Σύνθετα: Μεγαλύτερα διαστήματα από την όγδοη, επειδή αυτά αποτελούνται από μια όγδοη συν ένα άλλο διάστημα.

Παράδειγμα:

Στο παραπάνω παράδειγμα παρατηρήστε ότι το δεύτερο διάστημα είναι μεγαλύτερο της ογδός. Μετρώντας τους φθόγγους από τον χαμηλότερο έως τον υψηλότερο, επαληθεύστε ότι αυτοί είναι 9. Άρα το διάστημα ονομάζεται 9^{ης} και αποτελείται από μια όγδοη συν μια δεύτερη.

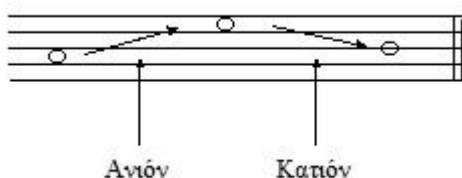
- Σε σχέση με την φορά τους

Όταν ένα διάστημα είναι μελωδικό, τότε:

Όταν ο πρώτος φθόγγος είναι χαμηλότερος από τον δεύτερο ονομάζεται **ανιόν**

Όταν ο πρώτος φθόγγος είναι υψηλότερος του δεύτερου ονομάζεται **κατιόν**

Παράδειγμα:

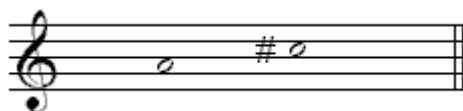

Στην προφορική περιγραφή των διαστημάτων, εκτός από τα ονόματα των δύο ακραίων φθόγγων, πρέπει να αναφέρεται και η φορά τους. Έτσι, το πρώτο διάστημα του παραπάνω παραδείγματος περιγράφεται: λα - μι, απλό, μελωδικό, ανιόν και το δεύτερο διάστημα περιγράφεται: μι - σι, απλό, μελωδικό και κατιόν.

- Σε σχέση με τις αλλοιώσεις

Όταν ένας από τους δύο ή και οι δύο φθόγγοι του διαστήματος είναι αλλοιωμένοι, τότε το διάστημα ονομάζεται **αλλοιωμένο**.

Παράδειγμα:

- Σε σχέση με τον αριθμό των τόνων και ημιτονίων που περιέχουν

Το όνομα του διαστήματος δεν επαρκεί για να καθοριστεί η ακριβής απόσταση των φθόγγων. Δύο ομώνυμα διαστήματα δεν είναι πάντα ίσα, δηλαδή δεν περιέχουν πάντα τον ίδιο αριθμό τόνων και ημιτονίων.

Ημιτόνια

A musical staff with a treble clef showing three intervals. Each interval is marked with diatonic counts (1, 2, 3, 4) above the notes. The first interval is between F# and A (1, 2, 3). The second is between F# and B (1, 2, 3, 4). The third is between F# and C# (1, 2, 3, 4). Brackets below the staff group these intervals and label them as 3rd intervals.

διάστημα 3^{ης} (λα - ντο, ανιόν) διάστημα 3^{ης} (σολ - σι, ανιόν) διάστημα 3^{ης} (λα - ντο δίεση ανιόν)

Προκειμένου να γίνει δυνατή η ακριβής περιγραφή των διαστημάτων, αυτά χωρίζονται ως εξής:

Δεύτερη, τρίτη, έκτη και έβδομη (2, 3, 6, 7): **μικρά ή μεγάλα**
 Τέταρτη, Πέμπτη και Όγδοη (4, 5, 8): **Καθαρά**

Τα καθαρά και τα μεγάλα αν αυξηθούν κατά ένα ημιτόνιο γίνονται: **Αυξημένα**

Τα καθαρά και τα μικρά αν ελαττωθούν κατά ένα ημιτόνιο γίνονται: **Ελαττωμένα**

Στον παρακάτω πίνακα μπορείτε να δείτε αναλυτικά το περιεχόμενο όλων των μικρών, μεγάλων και καθαρών απλών διαστημάτων σε τόνους και ημιτόνια:

Διάστημα	Τόνοι	Ημιτόνια	Από ντο (ανιόν)
2 ^η μικρή	0,5	1	Ρε b
2 ^η Μεγάλη	1	2	Ρε
3 ^η μικρή	1,5	3	Μι b
3 ^η Μεγάλη	2	4	Μι
4 ^η Καθαρή	2,5	5	Φα
5 ^η Καθαρή	3,5	7	Σολ
6 ^η μικρή	4	8	Λα b
6 ^η Μεγάλη	4,5	9	Λα
7 ^η μικρή	5	10	Σι b
7 ^η Μεγάλη	5,5	11	Σι
8 ^η Καθαρή	6	12	Ντο

Παρατηρείστε στον παραπάνω πίνακα ότι η δημιουργία διαστήματος με 6 ημιτόνια απαιτεί την χρησιμοποίηση 4^{ης} αυξημένης ή 5^{ης} ελαττωμένης.

Στο παρακάτω παράδειγμα φαίνονται τα διαστήματα που σχηματίζονται με βάση το ντο, σε σχέση με όλους τους φθόγγους σε χρωματική διαδοχή έως και της όγδοης καθαρής (ανιόντα).

μ = μικρό, M = μεγάλο, K = καθαρό, A = Αυξημένο, E = Ελαττωμένο

Οι παραπάνω συμβολισμοί είναι συντομογραφίες και θα χρησιμοποιούνται από εδώ και στο εξής.

- Σε σχέση με την έκτασή τους

Συνεχή:
2^{ης} και 3^{ης}

Αφεστώτα:
4^{ης} και μεγαλύτερα

Βήματα:
2^{ης}

Πηδήματα:
3^{ης} και μεγαλύτερα

Αναστροφές διαστημάτων

Αναστροφή διαστήματος ονομάζουμε την αντιμετάθεση των ονομάτων των φθόγγων από τους οποίους αποτελείται.

Τα διαστήματα κατά την αναστροφή τους αλλάζουν και το μέγεθός τους. Για να βρούμε ποιο διάστημα θα σχηματιστεί από την αναστροφή κάποιου άλλου δεν έχουμε παρά να αφαιρέσουμε από το 9 τον αριθμό που αναφέρει το γνωστό διάστημα. Επίσης, κατά την αναστροφή τα μικρά γίνονται μεγάλα και αντιστρόφως, τα αυξημένα γίνονται ελαττωμένα και αντιστρόφως, ενώ τα καθαρά παραμένουν καθαρά. Έτσι:

Γνωστό διάστημα		Πράξη	αναστρέφεται σε	
1 ^{ης}	Καθαρό	9-1	8 ^{ης}	Καθαρό
2 ^{ης}	Μικρό	9-2	7 ^{ης}	Μεγάλο
2 ^{ης}	Μεγάλο	9-2	7 ^{ης}	Μικρό
3 ^{ης}	Μικρό	9-3	6 ^{ης}	Μεγάλο
3 ^{ης}	Μεγάλο	9-3	6 ^{ης}	Μικρό
4 ^{ης}	Καθαρό	9-4	5 ^{ης}	Καθαρό
4 ^{ης}	Αυξημένο	9-4	5 ^{ης}	Ελαττωμένο
5 ^{ης}	Ελαττωμένο	9-5	4 ^{ης}	Αυξημένο
5 ^{ης}	Καθαρό	9-5	4 ^{ης}	Καθαρό
6 ^{ης}	Μικρό	9-6	3 ^{ης}	Μεγάλο
6 ^{ης}	Μεγάλο	9-6	3 ^{ης}	Μικρό
7 ^{ης}	Μικρό	9-7	2 ^{ης}	Μεγάλο
7 ^{ης}	Μεγάλο	9-7	2 ^{ης}	Μικρό
8 ^{ης}	Καθαρό	9-8	1 ^{ης}	Καθαρό

Εκμάθηση διαστημάτων

Ο έμπειρος μουσικός υπολογίζει το μέγεθος οποιουδήποτε διαστήματος αμέσως. Ο μαθητής όμως πρέπει να ακολουθήσει κάποια τεχνική έτσι ώστε να βρίσκει τα διάφορα μεγέθη γρήγορα και να αποκτήσει πείρα.

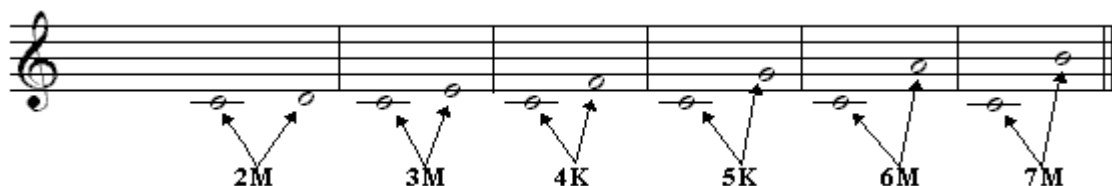
Αν ο μαθητής γνωρίζει τον αριθμό των τόνων και των ημιτονίων που περιέχουν τα διάφορα διαστήματα και μπορεί να αναλύει εύκολα οποιοδήποτε διάστημα, τότε δεν χρειάζεται να ακολουθήσει τέτοια τεχνική. Επειδή όμως κάτι τέτοιο είναι αφύσικο, παρουσιάζουμε παρακάτω δύο τεχνικές εύρεσης των μεγεθών των διαστημάτων.

Έπειτα από εύλογο χρονικό διάστημα οι παρακάτω τεχνικές πρέπει να πάψουν να χρησιμοποιούνται από τον μαθητή. Αυτό θα γίνει μόνο αν ο μαθητής ασχοληθεί με πραγματικό ενδιαφέρον με ασκήσεις και αναλύσεις διαστημάτων.

Ένας καλός τρόπος είναι να γεμίζεται με φθόγγους μια σελίδα τετραδίου πενταγράμμων και έπειτα να βρίσκεται τα στοιχεία των διαστημάτων σε κάθε ζεύγος, σημειώνοντας το μέγεθός τους από κάτω. Ο δάσκαλος μπορεί να ελέγχει τις εργασίες σας.

1^η τεχνική:

Σύμφωνα μ' αυτή την τεχνική, πρέπει να αποστηθίσετε τα μεγέθη των ανιόντων φυσικών διαστημάτων με βάση το ντο ως και της έβδομης.

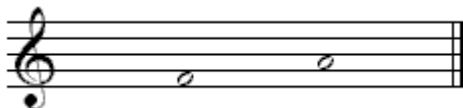

Παρατηρήστε ότι όλα τα διαστήματα είναι Μεγάλα ή Καθαρά.

Από την στιγμή που ο μαθητής αποστήθισε τα παραπάνω 6 διαστήματα, δεν έχει παρά να συγκρίνει με αυτά το διάστημα, του οποίου το μέγεθος ζητάει να βρει.

Παράδειγμα:

Έστω ότι ζητάμε να βρούμε το μέγεθος του παρακάτω διαστήματος:

Βρίσκουμε το όνομα του ζητούμενου διαστήματος, χωρίς να μας ενδιαφέρει αν είναι μικρό, ή μεγάλο, ή καθαρό, κλπ. (φα - λα, απλό, μελωδικό και ανιόν = τρίτη)

Μετράμε τα ημιτόνια ή τους τόνους του ζητούμενου (φα - φα#, φα# - σολ, σολ - σολ#, σολ# - λα, = 4 ημιτόνια ή 2 τόνοι)

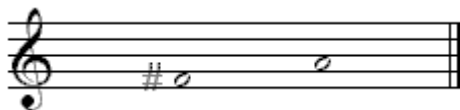
Μετράμε τα ημιτόνια ή τους τόνους του διαστήματος 3^{ης} που έχουμε αποστηθίσει με βάση το ντο και γνωρίζουμε ότι είναι μεγάλο. (ντο - ντο#, ντο# - ρε, ρε - ρε#, ρε# - μι = 4 ημιτόνια ή 2 τόνοι)

Άρα και τα δύο διαστήματα είναι ίσα, με αποτέλεσμα και το ζητούμενο να είναι μεγάλο.

Αν το ζητούμενο διάστημα ήταν κατά ένα ημιτόνιο μικρότερο από το γνωστό, θα ήταν 3^η μικρή, ενώ σε περίπτωση που το ζητούμενο ήταν μεγαλύτερο κατά ένα ημιτόνιο από το γνωστό, θα είχαμε 3^η αυξημένη.

Η τεχνική αυτή μπορεί να χρησιμοποιηθεί και στα αλλοιωμένα διαστήματα. Αυτά όμως πρώτα πρέπει να υπολογιστούν σαν να μην έχουν αλλοιώσεις. Αφού γίνει αυτό, μετά προσθέτουμε ή αφαιρούμε ημιτόνια από το ζητούμενο διάστημα, ανάλογα με τις αλλοιώσεις που αυτό διατηρεί.

Παράδειγμα:

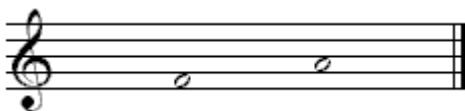
Υπολογίζουμε το διάστημα με την παραπάνω τεχνική χωρίς την δέση και εξάγουμε το συμπέρασμα ότι θα ήταν 3^η μεγάλη. Έπειτα, λαμβάνοντας υπ' όψιν ότι η δέση στον χαμηλό φθόγγο (φα) τον θέτει υψηλότερα κατά ένα ημιτόνιο, με αποτέλεσμα αυτός να πλησιάζει στον υψηλότερο (λα), θεωρούμε ότι το διάστημα μικραίνει κατά ένα ημιτόνιο. Άρα, αντί 3^{ης} μεγάλο θα είναι 3^{ης} μικρό.

2^η τεχνική:

Μια παραλλαγή αυτής της τεχνικής εύρεσης του μεγέθους των διαστημάτων, είναι η σύγκριση των φυσικών ημιτονίων που αυτά περιέχουν. Όσα περισσότερα φυσικά ημιτόνια περιέχει ένα διάστημα, τόσο μικρότερο είναι. Και σ' αυτή την τεχνική τα διαστήματα υπολογίζονται αρχικά χωρίς αλλοιώσεις. Επίσης, πρέπει να θυμάστε τα 7 διαστήματα με βάση το ντο που παρουσιάστηκαν παραπάνω. Έτσι αν το ζητούμενο διάστημα περιέχει ένα παραπάνω φυσικό ημιτόνιο από το ομώνυμο εκ των 7 διαστημάτων, τότε είναι μικρότερο αυτού κατά ένα ημιτόνιο. Αυτό φυσικά ισχύει και αντιστρόφως.

Παράδειγμα:

Έστω ότι ζητάμε να βρούμε το μέγεθος του παρακάτω διαστήματος:

Βρίσκουμε το όνομα του ζητούμενου διαστήματος χωρίς να μας ενδιαφέρει αν είναι μικρό, ή μεγάλο, ή καθαρό, κλπ. (φα - λα ανιόν και μικρότερο της ογδός = τρίτη)

Μετράμε τα φυσικά ημιτόνια που περιέχει (κανένα)

Μετράμε τα φυσικά ημιτόνια που περιέχει το διάστημα 3^{ης} που έχουμε αποστηθίσει με βάση το ντο και γνωρίζουμε ότι είναι μεγάλο. (κανένα)

Άρα και τα δύο διαστήματα είναι ίσα, με αποτέλεσμα και το ζητούμενο να είναι μεγάλο.

Αν το ζητούμενο διάστημα είχε ένα φυσικό ημιτόνιο παραπάνω από το γνωστό θα ήταν 3^{ης} μικρό.

Σύμφωνα και διάφωνα διαστήματα

Τέλειες συμφωνίες: 4^η καθαρή, 5^η καθαρή, όγδοη καθαρή
Ατελείς συμφωνίες: 3^η μικρή και μεγάλη, 6^η μικρή και μεγάλη
Διαφωνίες: 2^η μικρή και μεγάλη, 7^η μικρή και μεγάλη, τρίτονο ή 4^η αυξημένη.

Μπορούν να δημιουργηθούν διαφωνίες και με άλλα διαστήματα, αν αυτά μετατραπούν σε αυξημένα ή ελαττωμένα.

Οι παραπάνω κατηγορίες παίρνουν τα ονόματά τους από τον βαθμό συγχώνευσης των ήχων των φθόγγων. Παίζοντας σε ένα πιάνο παρατηρείστε και μόνοι σας την διαφορά στο βαθμό συγχώνευσης των φθόγγων ενός διαστήματος 8^{ης}, ή 5^{ης} με ένα διάστημα 2^{ης} μικρό στο οποίο οι φθόγγοι δείχνουν να συγκρούονται. Αυτό οφείλεται στους λόγους των συχνοτήτων τους.

Τέλειες συμφωνίες		Ατελείς συμφωνίες		Διαφωνίες	
Διάστημα	Λόγος	Διάστημα	Λόγος	Διάστημα	Λόγος
4 ^η Κ	3/4	3 ^η μ	5/6	2 ^η μ	15/16
5 ^η Κ	2/3	3 ^η Μ	4/5	2 ^η Μ	8/9
8 ^η Κ	1/2	6 ^η μ	5/8	7 ^η μ	9/16
		6 ^η Μ	3/5	7 ^η Μ	8/15

Παρατηρήστε ότι στις τέλειες συμφωνίες (4^η, 5^η και 8^η), οι λόγοι είναι απλούστεροι από αυτούς των ατελών συμφωνιών (3^{ες} και 6^{ες}), ενώ συνθετότεροι αυτών είναι οι λόγοι των διαφωνιών (2^{ες} και 7^{ες}). Είναι λογικό ότι ο εγκέφαλος, τουλάχιστον ο ανθρώπινος, στην προσπάθειά του να ενοποιεί συνεχώς προκειμένου να είμαστε ικανοί να αντιλαμβανόμαστε το περιβάλλον μας, μας δημιουργεί αίσθημα ηρεμίας όταν οι ήχοι που ακούμε υπακούν σε απλούς λόγους σε αντίθεση με τους συνθετότερους οι οποίοι προκαλούν ένταση και ανησυχία. Αυτό συμβαίνει επειδή οι απλοί λόγοι ενοποιούνται στον εγκέφαλό μας εύκολα και μάλιστα συγχωνεύονται σαν ένας ήχος. Σ' αυτό το σημείο πρέπει να σημειωθεί ότι σημαντικό ρόλο στον τρόπο αντίληψης των ήχων και όχι μόνο παίζει και ο βαθμός της συνήθειας.

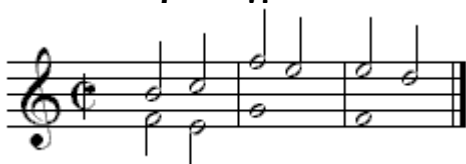
Για παράδειγμα εμείς σήμερα ακούγοντας μουσική από τον Μπέλα Μπάρτοκ συμφωνούμε ότι είναι απολύτως φυσιολογική ή και παλιομοδίτικη αν δεν γνωρίζουμε την εποχή που έζησε ο συνθέτης. Φανταστείτε όμως να άκουγε την ίδια μουσική ένας ακροατής στην Αθήνα το 1800 π.Χ. Με παρόμοια πειράματα που έγιναν με την ευκαιρία της ανακάλυψης σύγχρονων λαών που όμως ζουν σε πρωτόγονη κατάσταση αποδείχθηκε ότι μουσική απόλυτα φυσιολογική στα δικά μας αυτιά σ' αυτούς δημιουργούσε απέχθεια. Η απάντηση βρίσκεται στο μουσικό σύστημα που χρησιμοποιεί και έχει συνηθίσει ο καθένας.

Στο «Ευρωπαϊκό μουσικό σύστημα του μείζονα και του ελάσσονα τρόπου» (βλέπε μουσικά συστήματα), το οποίο είναι αυτό το οποίο εξετάζουμε κατά κύριο λόγο σ' αυτό το βιβλίο, τα διάφωνα διαστήματα προκαλούν ένταση, ανησυχία, αστάθεια, ενώ τα σύμφωνα χαρακτηρίζονται από ηρεμία, πληρότητα και ισορροπία. Κάθε διάφωνο διάστημα δημιουργεί την αίσθηση της ανάγκης επαναφοράς της ηρεμίας, διαμέσου της λύσης του στο κοντινότερο σύμφωνο διάστημα. Υπάρχουν όμως και άλλα μουσικά συστήματα πιο σύγχρονα στα οποία δεν ισχύουν τα παραπάνω. Τέτοια συστήματα είναι το δωδεκάφθογγο, των μικροτόνων και άλλα που όμως επιβάλλουν την εξοικείωση του ακροατή με την διαφωνία τουλάχιστον σε μεγαλύτερο βαθμό από αυτόν που απαιτείται για να κατανοούμε μουσική γραμμένη στο «Ευρωπαϊκού Μ.Σ.».

Κυριότερες λύσεις διάφωνων διαστημάτων

Διαφωνία	Τεχνική				Λύση
	Χαμηλός φθόγγος		Υψηλός φθόγγος		
2 ^η μ	ένα τόνο	κάτω	κρατάμε	-	3 ^η μ
2 ^η M	1 ή 2 ημιτόνια	κάτω	κρατάμε	-	3 ^η μ ή 3 ^η M.
2 ^η A	1 ημιτόνιο	κάτω	1 ημιτόνιο	πάνω	4 ^η K
3 ^η E	1 ημιτόνιο	πάνω	1 ημιτόνιο	κάτω	1 ^η K
4 ^η A	1 ή 2 ημιτόνια	κάτω	1 ημιτόνιο	πάνω	6 ^η μ ή 6 ^η M
4 ^η E	1 ημιτόνιο	πάνω	κρατάμε	-	3 ^η μ
5 ^η E	1 ημιτόνιο	πάνω	1 ή 2 ημιτόνιο	κάτω	3 ^η μ ή 3 ^η M
5 ^η A	κρατάμε	-	1 ημιτόνιο	πάνω	6 ^η M
6 ^η A	1 ημιτόνιο	κάτω	1 ημιτόνιο	πάνω	8 ^η K
7 ^η M	κρατάμε	-	1 τόνο	κάτω	6 ^η M
7 ^η μ	κρατάμε	-	1 ή 2 ημιτόνια	κάτω	6 ^η μ ή 6 ^η M
7 ^η E	1 ημιτόνιο	πάνω	1 ημιτόνιο	κάτω	5 ^η K
9 ^η M	κρατάμε	-	1 τόνο	κάτω	8 ^η K
9 ^η μ	κρατάμε	-	1 ημιτόνιο	κάτω	8 ^η K

Παραδείγματα:

Μουσικά συστήματα

Η μουσική στους διάφορους λαούς διαφέρει. Το ίδιο και στις διάφορες εποχές. Η διαφορά αυτή είναι προφανής ακόμα και σε ανθρώπους που δεν είναι μουσικοί.

Το κάθε μουσικό σύστημα είναι μια μουσική γλώσσα

Συγκρίνοντας μουσική διαφόρων λαών θα παρατηρήσετε ότι κάποιοι απ' αυτούς χρησιμοποιούν διαστήματα μικρότερα του ημιτόνιου, ή ότι διαιρούν την οκτάβα σε λιγότερους ή περισσότερους φθόγγους. Επίσης θα παρατηρήσετε ότι υπάρχουν εντάσεις, έλξεις και άλλες δυνάμεις των φθόγγων, ανάλογες με αυτές που δημιουργούνται από την χρήση και την λύση των διάφωνων και σύμφωνων διαστημάτων όπως αυτά περιγράφηκαν παραπάνω. Άρα:

Μουσικό σύστημα είναι οι νόμοι που καθορίζουν τις σχέσεις μεταξύ των φθόγγων

Κάθε μουσικό σύστημα εξελίσσεται με την πάροδο του χρόνου όπως ακριβώς οι γλώσσες. Παρόλο που αυτή η εξέλιξη είναι ομαλή, ξεχωρίζουμε στην ιστορία συγκεκριμένες περιόδους χρησιμοποίησης μουσικών συστημάτων. Ο διαχωρισμός σε περιόδους, τις οποίες ονομάζουμε και εποχές, γίνεται έπειτα από την προσεκτική παρατήρηση διαμέσου της μελέτης του παρελθόντος.

Παρατηρώντας το ξεκίνημα νέων τάσεων και γενικά κάθε εξελικτικού σκιρτήματος, είμαστε σε θέση να ξεχωρίσουμε τότε το σύνολο αυτών δείχνει να είναι «τέλειο», με την έννοια της ολοκλήρωσης. Πάντως, κάθε εποχή έχει τις ρίζες της στην προηγούμενη. Η εξέλιξη αυτή είναι φυσική και όχι σκόπιμη, με την έννοια του ότι αυτό που γεννιέται φαίνεται κάθε φορά να είναι αναμενόμενο. Τα διάφορα νέα στοιχεία δεν αποτελούν τίποτε άλλο παρά την αναμόχλευση των ήδη γνωστών.

Κάθε συνθέτης και γενικότερα κάθε δημιουργός, θέλει να ξεχωρίζει. Ταυτόχρονα όμως, είναι ακούσια αναγκασμένος να υπακούει σ' αυτήν την εξελικτική πορεία. Αν παρακάμψει απ' αυτή, τότε είναι σαν να μην υπήρξε ποτέ. Αξιοθαύμαστο είναι όταν ο δημιουργός κατορθώνει να φτάνει αυτά τα αόρατα όρια του βαθμού εξέλιξης χωρίς να τα ξεπερνά. Για να υπάρξει λοιπόν το παραμικρό ίχνος ελπίδας να το κατορθώσει κάποιος αυτό, χρειάζεται, αν μη τι άλλο, τουλάχιστον η γνώση της ιστορίας

Το απλούστερο μουσικό σύστημα έχει τις ρίζες του στα βάθη της ιστορίας. Αυτό προφανώς αποτελείται από έναν φθόγγο. Αυτό αποδεικνύεται από αρχαιολογικά ευρήματα όπως κόκαλα με μια τρύπα έτσι ώστε να λειτουργούν σαν αυλός, κλπ.

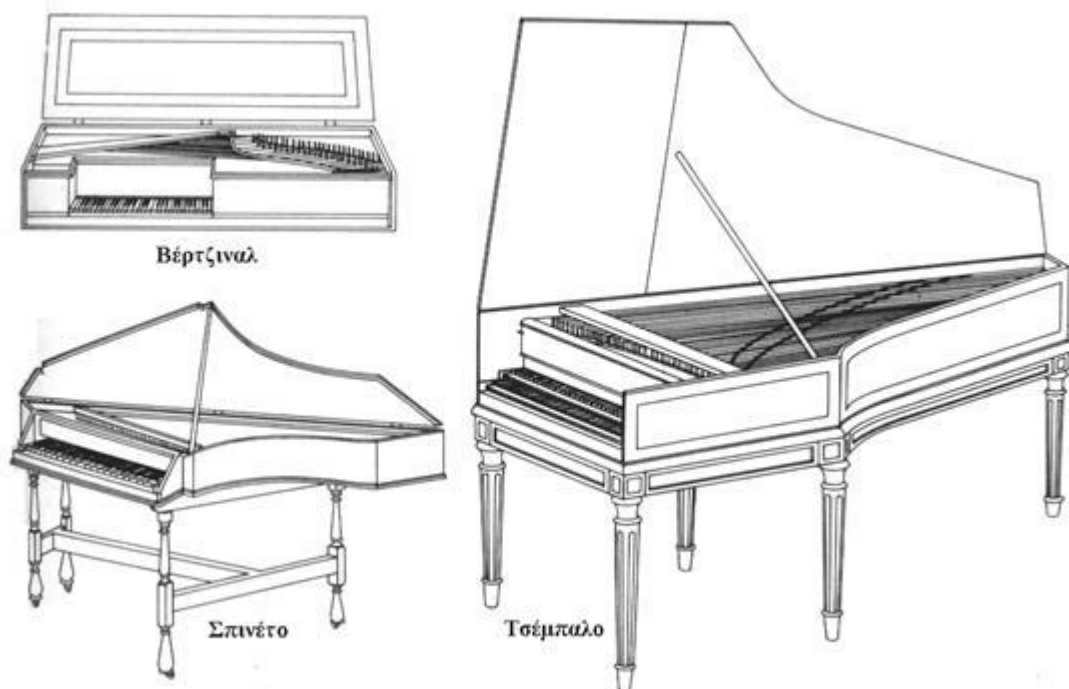
Από τα αρχαιότερα μουσικά συστήματα είναι το **πεντάφθογγο**. Σ' αυτό η οκτάβα διαιρείται σε 5 άνισα μέρη, τρεις τόνους και δύο τρίτες μικρές.

Η σειρά αυτών μοιάζει με την θέση των μαύρων πλήκτρων του πιάνου: τόνος, τόνος, 3^η μικρή, τόνος, 3^η μικρή. Το σύστημα αυτό βρίσκεται ακόμα σε χρήση στην Κίνα, Αμερική, Σκωτία, Ουγγαρία, Αφρική, αλλά και στην Ελλάδα κυρίως στην Β. Ήπειρο. Χαρακτηριστικά δείγματα είναι τα γνωστά Ηπειρώτικα τραγούδια «Γιάννη μου το μαντήλι σου» και «Δεν μπορώ μανούλαμ'».

Αν προσθέσουμε έναν φθόγγο ανάμεσα στους φθόγγους που αποτελούν την κάθε τρίτη μικρή, τότε αυτή μοιράζεται σε ένα τόνο και ένα ημιτόνιο. Έτσι, από το πεντάφθογγο σύστημα γεννιέται το **επτάφθογγο** μουσικό σύστημα. Αυτό ήταν γνωστό από τους αρχαίους χρόνους στην Άπω Ανατολή. Σε αυτό βασίστηκαν οι Ευρωπαϊκοί λαοί και δημιούργησαν. Η εξέλιξή του φτάνει μέχρι τις μέρες μας.

Το επτάφθογγο σύστημα μέχρι και το Βυζάντιο χρησιμοποιούσε διαστήματα μικρότερα του ημιτονίου. Κάποια στιγμή διαμορφώθηκε έτσι, ώστε οι επτά φθόγγοι επιλέγονταν από αυτούς που προκύπτουν από την διαίρεση της οκτάβας σε δώδεκα ίσα μέρη. Αυτός ο τρόπος ονομάστηκε **συγκερασμός**, αφού επιτεύχθηκε με ελάχιστες αλλαγές στις συχνότητες των φθόγγων πάνω στο παλιό σύστημα. Η επιλογή τους ήταν τέτοια, ώστε να εξυπηρετούν κάποια συγκεκριμένη διαστηματική διαδοχή. Αντιθέτως, στο δωδεκάφθογγο σύστημα, οι φθόγγοι χρησιμοποιούνται όλοι, ισότιμα.

Άλλα συστήματα είναι: το Ινδικό, όπου η οκτάβα διαιρείται σε 22 ίσα μέρη (Shruti). Το Αραβικό, στο οποίο η οκτάβα διαιρείται σε 17 ίσα μέρη, κλπ.

ΓΝΩΡΙΣΤΕ ΤΑ ΜΟΥΣΙΚΑ ΟΡΓΑΝΑ

Ευρωπαϊκό μουσικό σύστημα

(Τονικό μουσικό σύστημα του μείζονα και του ελάσσονα τρόπου)

Διαμορφώνεται στις αρχές του 17^{ου} αιώνα. Σ' αυτό η οκτάβα διαιρείται σε 7 άνισα μέρη, τους τόνους και τα ημιτόνια.

Η διαίρεση της οκτάβας σε επτά άνισα μέρη, ονομάζεται **Διατονικό γένος**

Οι φθόγγοι που αποτελούν το διατονικό γένος είναι επιλεγμένοι από 12 φθόγγους οι οποίοι προκύπτουν από την διαίρεση της οκτάβας σε 12 ημιτόνια.

Η διαίρεση της οκτάβας σε 12 ίσα μέρη ονομάζεται **Χρωματικό γένος**

Το χρωματικό γένος έχει μόνο μια μορφή, ενώ το διατονικό παρουσιάζεται σε δύο μορφές. Κάθε μορφή έχει μια συγκεκριμένη διαδοχή τόνων και ημιτονίων και ονομάζεται Τρόπος.

Τρόπος είναι μια θεωρητική διαίρεση της οκτάβας κατά μια ορισμένη τάξη διαδοχής των διαστημάτων.

Στο ευρωπαϊκό μουσικό σύστημα οι τρόποι αυτοί είναι δύο:
ο **Μείζων** και ο **Ελάσσων**.

Στο μείζονα τρόπο η βηματική διαδοχή των διαστημάτων είναι:
Τόνος, Τόνος, Ημιτόνιο, Τόνος, Τόνος, Τόνος, Ημιτόνιο

Στον ελάσσονα τρόπο αυτή η διαδοχή των διαστημάτων είναι:
Τόνος, Ημιτόνιο, Τόνος, Τόνος, Ημιτόνιο, Τριημιτόνιο, Ημιτόνιο

Η πρακτική εφαρμογή ενός τρόπου στη μουσική έκταση ονομάζεται **Σκάλα (Κλίμαξ)**

Το παραπάνω σημαίνει ότι ο κάθε τρόπος μπορεί να μεταφέρεται πάνω στη μουσική έκταση δημιουργώντας έτσι διάφορες σκάλες. **Το όνομα της κάθε σκάλας** προκύπτει από τον φθόγγο βάσης και τον τρόπο στον οποίο ανήκει (ντο μείζονα, ρε ελάσσονα κλπ.).

Οι σκάλες ενός τρόπου είναι τόσες όσοι και οι διαφορετικοί φθόγγοι που μπορεί να αποτελούν την βάση της καθεμιάς, δηλαδή 12. Αφού οι τρόποι είναι δύο, έχουμε συνολικά 24 σκάλες με ιδιαίτερο όνομα και τονικό ύψος η καθεμιά.

Προκειμένου να διατηρηθεί η τάξη των διαστημάτων ενός τρόπου στο χτίσιμο μιας σκάλας, χρησιμοποιούμε αλλοιώσεις. Αυτές είναι ενός είδους, είτε διέσεις, είτε υφέσεις. Δεν μπορούμε να χρησιμοποιήσουμε για την δημιουργία μιας σκάλας και διέσεις και υφέσεις. Οι αλλοιώσεις αυτές γράφονται στον οπλισμό του μουσικού έργου που κινείται στον συγκεκριμένο τρόπο.

Αν το μουσικό έργο χρειαστεί για πολύ χρονικό διάστημα να κινηθεί σε άλλη σκάλα, έτσι ώστε να μην εξυπηρετείται η μουσική ανάγνωση με την χρήση τυχαίων αλλοιώσεων, τότε ο οπλισμός μπορεί να αλλάξει μέσα στο έργο.

Οι βαθμίδες και οι αρίθμησή τους: Βαθμίδες ονομάζουμε τους φθόγγους από τους οποίους αποτελείται μια σκάλα. Η αρίθμηση των βαθμίδων ξεκινάει από τον χαμηλότερο φθόγγο της σκάλας, ο οποίος αποτελεί και την βάση αυτής. Προκειμένου να ξεχωρίζει από άλλους αριθμούς που μπορεί να χρησιμοποιηθούν, η αρίθμηση των βαθμίδων γίνεται με λατινικούς αριθμούς.

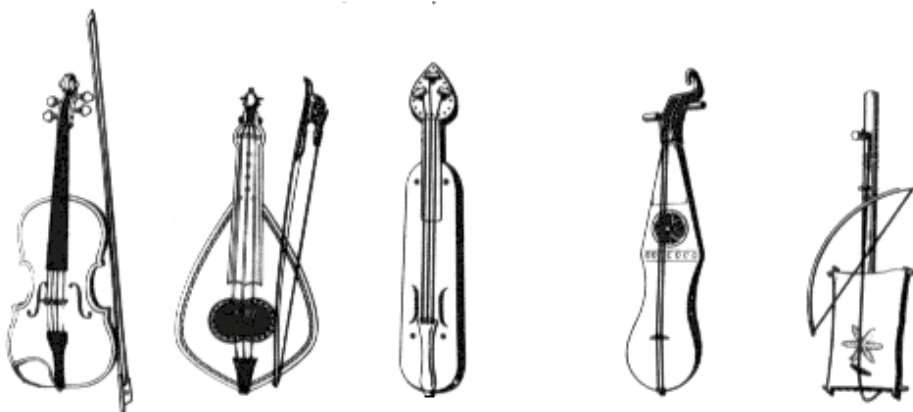
Ονομασίες των βαθμίδων: Εκτός από την αρίθμηση, οι φθόγγοι μιας σκάλας ξεχωρίζουν και από τα ονόματά τους. Αυτά είναι:

Τονική, επιτονική, μέση,
υποδεσπόζουσα, δεσπόζουσα, επιδεσπόζουσα
και προσαγωγέας.

Τονική:	I
Επιτονική:	II
Μέση:	III
Υποδεσπόζουσα:	IV
Δεσπόζουσα:	V
Επιδεσπόζουσα:	VI
Προσαγωγέας:	VII

ΟΥΤΙ ΜΠΟΥΖΟΥΚΙ ΣΙΤΑΡ ΓΙΟΥ ΤΣΙΝ ΣΑΜΙΣΕΝ

ΒΙΟΛΙ ΚΡΗΤΙΚΗ ΚΕΜΕΝΤΖΕΣ ΡΑΜΠΑΜΠΙ ΡΑΜΠΑΜΠΙ
ΛΥΡΑ ΠΟΝΤΙΑΚΟ ΒΟΡ. ΑΦΡΙΚΗ ΣΥΡΙΑ

ΓΝΩΡΙΣΤΕ ΤΑ ΜΟΥΣΙΚΑ ΟΡΓΑΝΑ

Μείζονες κλίμακες

Φυσική μείζονα κλίμακα

Φυσική μείζονα κλίμακα ονομάζουμε εκείνη την κλίμακα η οποία χρησιμοποιώντας αποκλειστικά φυσικούς φθόγγους διατηρεί την διαδοχή των διαστημάτων του μείζονα τρόπου. Το παραπάνω σημαίνει ότι αυτή η κλίμακα δεν χρειάζεται οπλισμό. Η ονομασία αυτής είναι Ντο μείζονα.

T = Τόνος, H = Ημιτόνιο

Μείζων τρόπος: T T H T T T H

Μείζονες κλίμακες με διέσεις

The image displays seven musical staves, each representing a major scale with a sharp in its key signature. Each staff begins with a treble clef, a key signature of one sharp, and a 4/4 time signature. The scales are labeled as follows:

- 1: SOL (G major)
- 2: RE (D major)
- 3: LA (E major)
- 4: MI (F# major)
- 5: SI (C# major)
- 6: FA# (G# major)
- 7: DO# (D# major)

Each scale is written as a sequence of eight notes: the tonic, two upper neighbors, the tonic, two lower neighbors, and the tonic. The notes are connected by stems and flags, and each staff concludes with a double bar line.

Μείζονες κλίμακες με υφέσεις

The image displays seven musical staves, each representing a major scale with a specific number of flats. The scales are:

- 1: F A (one flat)
- 2: S Bb (two flats)
- 3: M Bb (three flats)
- 4: L A b (four flats)
- 5: R Eb (five flats)
- 6: S O L b (six flats)
- 7: D O b (seven flats)

Each staff begins with a treble clef, a key signature of one flat, and a 4/4 time signature. The scales are written in a stepwise fashion, starting from the tonic note and ascending to the octave.

Παρατηρήστε ότι:

Οι μείζονες κλίμακες είναι 15, (1 φυσική + 7 με διέσεις + 7 με υφέσεις).

Το παραπάνω γεγονός έρχεται σε αντίθεση με το σύνολο των φθόγγων που είναι 12. Η αιτία είναι ότι 3 κλίμακες, παρόλο που έχουν διαφορετικό όνομα χρησιμοποιούν εναρμόνια ακριβώς τους ίδιους φθόγγους, οπότε έχουν το ίδιο άκουσμα.

Εναρμόνιες μείζονες κλίμακες:

Ντο # - Ρε
Φα # - Σολ
Σι - Ντο

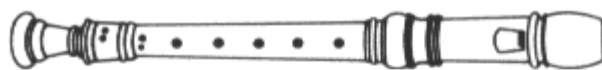
Μείζονες με διέσεις: Σολ, Ρε, Λα, Μι, Σι Φα#, Ντο#

Παρατηρήστε ότι απέχουν διαδοχικά κατά διαστήματα 5^{ης} καθαρής.

Μείζονες με υφέσεις: Φα, Σι, Μι, Λα, Ρε, Σολ, Ντο

Παρατηρήστε ότι απέχουν διαδοχικά κατά διαστήματα 4^{ης} καθαρής.

Επίσης, αξιοσημείωτο είναι ότι η μια σειρά μοιάζει να είναι η ανάποδη της άλλης, αγνοώντας τις αλλοιώσεις.

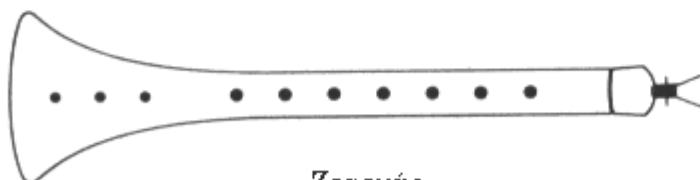
Φλάουτο με ράμφος

Φλάουτο (πλαγίαυλος)

Ομποε (οξύαυλος)

Ζουρνάς

ΓΝΩΡΙΣΤΕ ΤΑ ΜΟΥΣΙΚΑ ΟΡΓΑΝΑ

Ελάσσονες κλίμακες

Φυσική ελάσσονα κλίμακα

Φυσική ελάσσονα κλίμακα ονομάζουμε εκείνη την κλίμακα η οποία χρησιμοποιώντας αποκλειστικά φυσικούς φθόγγους διατηρεί την διαδοχή των διαστημάτων του ελάσσονα τρόπου. Το παραπάνω σημαίνει ότι αυτή η κλίμακα δεν χρειάζεται οπλισμό. Η ονομασία αυτής είναι **Λα ελάσσονα**.

Φυσικός ελάσσονας

1

Αρμονικός ελάσσονας

Μελωδικός ελάσσονας

3: ΛΑ-

Φυσικός ελάσσονας
T H T T H T T

Αρμονικός ελάσσονας
T H T T H Tr H

Μελωδικός ελάσσονας
T H T T T T H (ανιούσα φορά)

T H T T H T T (κατιούσα φορά)
γραμμένη όμως από κάτω προς τα πάνω

Ελάσσονες κλίμακες με διέσεις
(ΑΡΜΟΝΙΚΗ ΜΟΡΦΗ)

The image displays seven musical staves, each representing a different minor scale with an accidental. Each staff begins with a treble clef, a key signature of one sharp (F#), and a 4/4 time signature. The scales are:

- 1: MI (Scale of E minor with F#)
- 2: SI (Scale of B minor with C#)
- 3: FA# (Scale of A minor with B#)
- 4: DO# (Scale of D minor with E#)
- 5: SOL# (Scale of G minor with A#)
- 6: RE# (Scale of E minor with F# and G#)
- 7: LA# (Scale of F# minor with G# and A#)

Each staff contains a sequence of notes in a single octave, starting with a quarter rest followed by eighth notes. The notes are: 1: E, F, G, A, B, C, D, E; 2: B, C, D, E, F, G, A, B; 3: A, B, C, D, E, F, G, A; 4: D, E, F, G, A, B, C, D; 5: G, A, B, C, D, E, F, G; 6: E, F, G, A, B, C, D, E; 7: F#, G, A, B, C, D, E, F#.

Ελάσσονες κλίμακες με υφέσεις
(ΑΡΜΟΝΙΚΗ ΜΟΡΦΗ)

The image displays seven staves of musical notation, each representing a different minor scale starting on a specific note. The scales are: 1: Re, 2: Sol, 3: Do, 4: Fa, 5: Sib, 6: Mib, and 7: Lab. Each staff begins with a treble clef, a key signature of one flat (Bb), and a 4/4 time signature. The notes are written in a sequence that includes the natural form of the scale and its harmonic minor variant, which includes a raised seventh degree. For example, the first scale (1: Re) starts on D4 and follows the sequence D4-E4-F4-G4-A4-Bb4-C#4-Bb4-A4-G4-F4-E4-D4.

Ελάσσονες κλίμακες με διέσεις
(ΜΕΛΩΔΙΚΗ ΜΟΡΦΗ)

The image displays seven musical staves, each representing an ascending melodic minor scale with one sharp. The scales are numbered 1 through 7 and labeled with their respective starting notes: 1: MI, 2: SI, 3: FA#, 4: DO#, 5: SOL#, 6: RE#, and 7: LA#. Each staff begins with a treble clef, a key signature of one sharp (F#), and a 4/4 time signature. The scales are written in a melodic style, with the first six notes of each scale marked with an 'x' to indicate that they are not to be flattened. The notes are: 1: MI (D4), 2: SI (E4), 3: FA# (F#4), 4: DO# (G4), 5: SOL# (A4), 6: RE# (B4), 7: LA# (C5).

Ελάσσονες κλίμακες με υφέσεις
(ΜΕΛΩΔΙΚΗ ΜΟΡΦΗ)

The image displays seven musical staves, each representing a different melodic minor scale. Each staff begins with a treble clef, a key signature of one flat (B-flat), and a 4/4 time signature. The scales are labeled as follows:

- 1: Re
- 2: Sol
- 3: Do
- 4: Fa
- 5: Sib
- 6: Mib
- 7: Lab

The notation for each scale follows a consistent melodic pattern: a half note followed by a quarter note, then a quarter note followed by a half note, then a quarter note followed by an eighth note, and finally a quarter note followed by an eighth note. The eighth notes are beamed together. The scales are written in a way that shows their relationship to the natural minor scales through the use of accidentals.

Παρατηρήστε ότι:

Οι ελάσσονες κλίμακες που μπορούν να σχηματιστούν σε μια μορφή (αρμονική ή μελωδική) είναι 15.

Το παραπάνω γεγονός έρχεται σε αντίθεση με το σύνολο των φθόγγων που είναι 12. Η αιτία είναι ότι 3 κλίμακες, παρόλο που έχουν διαφορετικό όνομα χρησιμοποιούν εναρμόνια ακριβώς τους ίδιους φθόγγους, οπότε έχουν το ίδιο άκουσμα.

Εναρμόνιες ελάσσονες κλίμακες

Λα # - Σι
Ρε # - Μι
Σολ # - Λα

Η Λα ελάσσονα δεν έχει οπλισμό.

Αν εξαιρέσουμε την Λα ελάσσονα, η οποία δεν έχει οπλισμό, τότε:

Ελάσσονες με διέσεις: Μι, Σι Φα#, Ντο#, Σολ#, Ρε#, Λα#

Παρατηρήστε ότι απέχουν διαδοχικά κατά διαστήματα 5^{ης} καθαρής.

Ελάσσονες με υφέσεις: Ρε, Σολ, Ντο, Φα, Σιb, Μιb, Λαb

Παρατηρήστε ότι απέχουν διαδοχικά κατά διαστήματα 4^{ης} καθαρής.

Επίσης, αξιοσημείωτο είναι ότι η μια σειρά μοιάζει να είναι η ανάποδη της άλλης, αγνοώντας τις αλλοιώσεις.

Σε όλες τις ελάσσονες υπάρχει μια τυχαία αλλοίωση στον προσαγωγέα της κλίμακας.

Επίσης παρατηρήστε:

Δύο κλίμακες που αρχίζουν από τον ίδιο φθόγγο
ονομάζονται **Ομώνυμες**.

Παράδειγμα: Η Λα μείζονα έχει ομώνυμη την Λα ελάσσονα. Η Λαb μείζονα ή ελάσσονα δεν είναι ομώνυμη της Λα μείζονος επειδή στο όνομά της περιέχεται ονομασία αλλοίωσης και άρα δεν αρχίζουν από τον ίδιο φθόγγο.

Προέλευση των ονομάτων των τρόπων: Οι λέξεις «Μείζων» και «Ελασσον» σημαίνουν «Μεγάλο» και «μικρό» αντίστοιχα. Αυτές οι ονομασίες αφορούν το διάστημα 3^{ης} που σχηματίζεται μεταξύ της τονικής και της μέσης βαθμίδας. Πράγματι, στις μείζονες κλίμακες το διάστημα αυτό είναι 3^{ης} μεγάλο, ενώ στις ελάσσονες 3^{ης} μικρό.

Σύμφωνα με τα παραπάνω έχουμε:

Δύο κλίμακες διαφορετικών τρόπων
που έχουν τον ίδιο οπλισμό
ονομάζονται **σχετικές κλίμακες**.

Σ' αυτές, η μείζονα κλίμακα
βρίσκεται μια 3^η μικρή υψηλότερα
από την ελάσσονα.

Οι παραπάνω ονομάζονται επίσης «**παράλληλες σκάλες**».

Παράδειγμα: Η Σολ μείζονα έχει σχετική την Μι ελάσσονα. Πράγματι, ο φθόγγος Μι βρίσκεται μια 3^η μικρή κάτω από το Σολ. Επίσης, οι δύο κλίμακες έχουν τον ίδιο οπλισμό.

Ύφος τρόπων: Γενικά, ο μείζων τρόπος θεωρείται αισιόδοξος και χαρούμενος, ενώ ο ελάσσων θεωρείται μελαγχολικός και λυπημένος. Η αλήθεια είναι ότι το ύφος ενός μουσικού έργου δεν εξαρτάται μόνο από το ύφος του τρόπου που χρησιμοποιείται σ' αυτό, αλλά και από άλλους παράγοντες όπως η ρυθμική αγωγή, ο τρόπος που συνηχούν οι φθόγγοι, ο αριθμός αυτών κλπ.

Για παράδειγμα, σε ένα μουσικό έργο το οποίο για κάποιο χρονικό διάστημα κινείται σε ελάσσονα τρόπο, αν η μελωδία είναι γρήγορη και φορτωμένη με πολλούς φθόγγους, τότε πιθανότατα το ύφος του να περιγράφεται σαν οργή και αγανάκτηση, ενώ με μια αργή και λιτή κίνηση θα μπορούσε να ερμηνευτεί σαν λυπημένο ή μελαγχολικό.

Η λειτουργία του προσαγωγέα και της δεσπόζουσας: Σε όλους τους τρόπους ο προσαγωγέας απέχει από την τονική διάστημα ημιτόνιου. Η θέση αυτού στο τέλος της σκάλας εξυπηρετεί στην δημιουργία μιας αισθητικής έλξης στην τονική. Ακόμα και στους τρόπους που δεν προκύπτει από τον οπλισμό, αλλοιώνεται έτσι ο προσαγωγέας ώστε να διατηρεί την απόσταση του ημιτόνιου με την τονική.

Αυτό συμβαίνει στις ελάσσονες κλίμακες με τυχαία αλλοίωση στον προσαγωγέα. Έτσι, όταν ο προσαγωγέας ή η δεσπόζουσα ή και άλλες βαθμίδες όμως υπό προϋποθέσεις «λύνονται» στην τονική, δημιουργείται «η αίσθηση του τέλους μιας μουσικής φράσης». Με άλλα λόγια, ο προσαγωγέας ή η δεσπόζουσα ή και άλλες βαθμίδες «ζητούν» την τονική, γεγονός που οφείλεται σ' αυτό το ημιτόνιο. Ο μεν προσαγωγέας έλκεται από την τονική λόγω αυτού καθ' αυτού του ημιτόνιου.

Η έλξη της δεσπόζουσας στην τονική επίσης, εξαρτάται έμμεσα από αυτό το ημιτόνιο. Αυτό συμβαίνει επειδή η δεσπόζουσα δημιουργεί την αίσθηση της αστάθειας και ανησυχίας με αποτέλεσμα η τονική η οποία αποτελεί το κέντρο της ηρεμίας και βρίσκεται μια 4^η καθαρή προς τα πάνω να επιζητείται για να εξισορροπήσει την παραπάνω ανησυχία. Επίσης, η θέση του ημιτόνιου σ' αυτή την 4^η, παίζει ρόλο στην έλξη, αφού βρίσκεται στον υψηλό φθόγγο. Έτσι ακόμη και όταν δεν ακούγεται αυτό το ημιτόνιο του προσαγωγέα με την τονική, η αίσθηση της έλξης στην τονική υπονοείται από

το ύφος του μουσικού συστήματος του οποίου παράγοντας διαμόρφωσης είναι κατά κύριο λόγο αυτό το ημίτονιο.

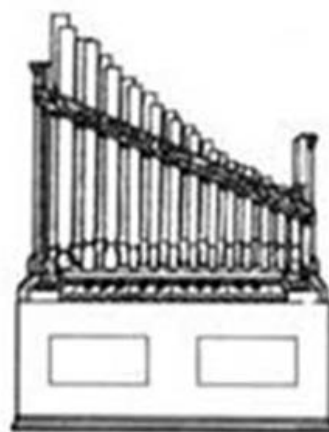
Από το παραπάνω προκύπτει μια γενικότερη αίσθηση στον ακροατή, ότι το διάστημα 4^{ης} καθαρής είναι σταθερό και έλκεται από τον υψηλό φθόγγο. Με άλλα λόγια, η απόσταση της δεσπόζουσας από την τονική, καθιστά το διάστημα της 4^{ης} στο συγκεκριμένο μουσικό σύστημα σταθερότερο των άλλων.

Με την ίδια λογική, το ίδιο ισχύει και για το διάστημα 5^{ης} καθαρής, αφού εκτός του ότι αποτελεί την αναστροφή της 4^{ης} καθαρής, είναι και η απόσταση της δεσπόζουσας από την τονική σε κατιούσα φορά. Τα παραπάνω σε συνδυασμό με την ακουστική «τελειότητα» της 8^{ης} καθαρής καθιστούν αυτά τα 3 διαστήματα τους άξονες του Ευρωπαϊκού μουσικού συστήματος του μείζονα και του ελάσσονα τρόπου.

Επίσης η πορεία: τονική, υποδεσπόζουσα, δεσπόζουσα, τονική, για τους παραπάνω λόγους είναι η απλούστερη και σαφέστερη του συστήματος δίνοντας στον ακροατή μια σαφή αίσθηση του τέλους. Για αυτό άλλωστε ονομάζεται και «ΤΕΛΕΙΑ ΠΤΩΣΗ».

Αρμόνιο

Όργανο πορτατίφ

Άσκαυλος

Ρέγκαλ

ΓΝΩΡΙΣΤΕ ΤΑ ΜΟΥΣΙΚΑ ΟΡΓΑΝΑ

Μελωδικός και αρμονικός ελάσσων τρόπος

Οι σκάλες του ελάσσονα τρόπου, όπως έχουν ήδη παρουσιαστεί εμφανίζονται σαν **αρμονικές και μελωδικές**. Στις πρώτες οξύνεται ο προσαγωγέας προκειμένου να δημιουργηθεί διάστημα ημιτόνιου μεταξύ αυτού και της τονικής. Η επιδίωξη της δημιουργίας του ημιτόνιου στο τέλος της σκάλας εξυπηρετεί στην δημιουργία μιας αισθητικής έλξης στην τονική.

Στις **μελωδικές ελάσσονες** αποφεύγεται το τριημιτόνιο που σχηματίζεται μεταξύ της επιδεσπόζουσας και του προσαγωγέα διαμέσου της όξυνσης του τελευταίου.

Αυτό επιτυγχάνεται με την όξυνση της επιδεσπόζουσας έτσι, ώστε να μικρύνει το διάστημα του τριημιτονίου σε τόνο. Στην κατιούσα φορά του ελάσσονα τρόπου, δεν υπάρχει λόγος σχηματισμού ημιτόνιου μεταξύ του προσαγωγέα και της τονικής αφού ο υψηλός φθόγγος της σκάλας παύει πλέον να είναι ο στόχος και δεν είναι ανάγκη να μας δημιουργεί την «αίσθηση του τέλους». Το κέντρο ηρεμίας όμως, είναι και πάλι η τονική αλλά στον χαμηλό φθόγγο της κλίμακας που κινούμαστε. Ο τελευταίος όμως σαν βάση της κλίμακας μας αποτελεί κέντρο χωρίς να χρειάζεται επιβεβαίωση από ημιτόνια και αλλοιώσεις.

Κατεβαίνοντας λοιπόν την μελωδική ελάσσονα, απλά επαναφέρουμε τον προσαγωγέα και την επιδεσπόζουσα στο φυσικό ύψος τους. Αυτό δηλαδή που είχαν πριν τις οξύνσεις τους. Τα παραπάνω σημαίνουν ότι τον μελωδικό ελάσσονα τρόπο τον συναντάμε σε δύο μορφές: μια όταν αυτός είναι ανιόν και μια όταν είναι κατιόν.

Η σειρά της βηματικής διαδοχής των διαστημάτων στην **ανιούσα μορφή** του μελωδικού ελάσσονος είναι:
Τόνος, Ημιτόνιο, Τόνος, Τόνος, Τόνος, Τόνος, Ημιτόνιο

Η σειρά της βηματικής διαδοχής των διαστημάτων στην **κατιούσα μορφή** του μελωδικού ελάσσονος, ξεκινώντας από τον χαμηλότερης οξύτητας φθόγγο είναι:
Τόνος, Ημιτόνιο, Τόνος, Τόνος, Ημιτόνιο, Τόνος, Τόνος

ανιούσα σειρά							κατιούσα σειρά						
T.	H	T.	T.	T.	T.	H	T.	T.	H	T.	T.	H	T.

Τρόπος εύρεσης του οπλισμού

Ο έμπειρος μουσικός γνωρίζει τον οπλισμό οποιασδήποτε κλίμακας χωρίς να χρησιμοποιεί κάποια τεχνική. Προκειμένου όμως να διευκολυνθεί ο μαθητής στο να τον βρίσκει, παρουσιάζουμε παρακάτω δύο εύκολους τρόπους υπολογισμού των αλλοιώσεων αυτών.

1^η τεχνική:

Πρώτα απ' όλα πρέπει να αποστηθίσετε τις 6 παρακάτω σειρές:

Σειρά διέσεων:	Φα, Ντο, Σολ, Ρε, Λα, Μι, Σι
Σειρά υφέσεων:	Σι, Μι, Λα, Ρε, Σολ, Ντο, Φα
Σειρά μειζόνων κλιμάκων με διέσεις:	Σολ, Ρε, Λα, Μι, Σι, Φα#, Ντο#
Σειρά μειζόνων κλιμάκων με υφέσεις:	Φα, Σι ^b , Μι ^b , Λα ^b , Ρε ^b , Σολ ^b , Ντο ^b
Σειρά ελασσόνων κλιμάκων με διέσεις:	Μι, Σι, Φα#, Ντο#, Σολ#, Ρε#, Λα#
Σειρά ελασσόνων κλιμάκων με υφέσεις:	Ρε, Σολ, Ντο, Φα, Σι ^b , Μι ^b , Λα ^b

Η κάθε κλίμακα περιέχει τόσες αλλοιώσεις όσες προκύπτουν από τον αριθμό της θέσης της, στην σειρά που ανήκει, λαμβάνοντας υπ' όψιν τον τρόπο της. Το είδος των αλλοιώσεων θα είναι αυτό που αναφέρεται στην σειρά των κλιμάκων στην οποία ανήκει η ζητούμενη κλίμακα.

Παράδειγμα:

Τι οπλισμό διατηρεί η Ρε μείζονα;

Η Ρε μείζονα είναι 2^η στην σειρά των μειζόνων κλιμάκων με διέσεις. Άρα θα περιέχει τις πρώτες δύο διέσεις από την σειρά των διέσεων. Δηλαδή τις Φα και Ντο διέσεις.

Αν γνωρίζουμε τον οπλισμό και ψάχνουμε την κλίμακα, τότε η κλίμακα μπορεί να είναι μείζονα ή ελάσσονα (βλ. σχετικές κλίμακες). Η μείζονα κλίμακα που περιέχει τον γνωστό οπλισμό βρίσκεται στην σειρά των μειζόνων κλιμάκων με το είδος των αλλοιώσεων που διαφαίνεται από τον γνωστό οπλισμό. Η συγκεκριμένη θέση της προκύπτει από τον αριθμό των αλλοιώσεων του οπλισμού.

Η ελάσσονα κλίμακα που περιέχει τον γνωστό οπλισμό βρίσκεται στην σειρά των ελασσόνων κλιμάκων με το είδος των αλλοιώσεων που διαφαίνεται από τον γνωστό οπλισμό. Η συγκεκριμένη θέση της προκύπτει επίσης από

τον αριθμό των αλλοιώσεων του οπλισμού.

Παράδειγμα:

Ποια κλίμακα στον μείζονα τρόπο και ποια στον ελάσσονα διατηρεί τον οπλισμό: Σι, Μι, Λα υφέσεις;

Η σειρά στην οποία ανήκει η μείζονα κλίμακα που ζητείται είναι η σειρά των μείζονων κλιμάκων με υφέσεις όπως προκύπτει από το είδος των αλλοιώσεων του γνωστού οπλισμού. Η θέση της είναι η 3^η επειδή ο οπλισμός έχει 3 αλλοιώσεις. Άρα είναι η Μιb μείζονα.

Η σειρά στην οποία ανήκει η ελάσσονα κλίμακα που ζητείται είναι η σειρά των ελασσόνων κλιμάκων με υφέσεις όπως προκύπτει από το είδος των αλλοιώσεων του γνωστού οπλισμού. Η θέση της είναι η 3^η επειδή ο οπλισμός έχει 3 αλλοιώσεις. Άρα είναι η Ντο ελάσσονα.

Η Ντο μείζονα και η Λα ελάσσονα σαν φυσικές που είναι, δεν έχουν οπλισμό και έτσι δεν ανήκουν στις σειρές των κλιμάκων. Άρα γι αυτές δεν χρησιμοποιείται η παραπάνω τεχνική.

2^η τεχνική:

Τεχνική εύρεση του οπλισμού κλίμακας μείζονα τρόπου με διέσεις:

Απαγγέλλουμε την σειρά των διέσεων (φα, ντο, σολ, ρε, λα, μι, σι) μέχρι το όνομα του φθόγγου ο οποίος στη διατονική διαδοχή (ντο, ρε, μι, φα, σολ, λα, σι), βρίσκεται αμέσως πριν από αυτόν που έχει σαν βάση η ζητούμενη σκάλα.

Παράδειγμα: Έστω ότι ζητάμε τον οπλισμό της μι μείζονος.

Ο φθόγγος που βρίσκεται πριν από το μι στην διατονική διαδοχή είναι το ρε. Άρα θα απαγγείλουμε την σειρά των διέσεων μέχρι το ρε. Φα, ντο, σολ, ρε.

Τεχνική εύρεση του οπλισμού κλίμακας μείζονα τρόπου με υφέσεις:

Απαγγέλλουμε την σειρά των υφέσεων (σι, μι, λα, ρε, σολ, ντο, φα) μέχρι το όνομα του φθόγγου ο οποίος στη σειρά των υφέσεων βρίσκεται αμέσως μετά από αυτόν που έχει σαν βάση η ζητούμενη σκάλα. Αυτή η τεχνική δεν ταιριάζει απόλυτα στη φα μείζονα, η οποία έχει μόνο μια ύφεση, την σι.

Παράδειγμα: Έστω ότι ζητάμε τον οπλισμό της μι μείζονος.

Ο φθόγγος που βρίσκεται μετά από το μι στη σειρά των υφέσεων είναι το λα. Άρα θα απαγγείλουμε την σειρά των υφέσεων μέχρι το λα. Σι, μι, λα.

Επίσης, και στις ελάσσονες κλίμακες, θα μπορούσαμε να παρουσιάσουμε ανάλογες τεχνικές εύρεσης του οπλισμού. Παρόλα αυτά είναι λειτουργικότερο να βρίσκετε κάθε φορά την σχετική μείζονα και να υπολογίζεται τον οπλισμό της βάση της τελευταίας. Έτσι έχετε να θυμάστε μόνο τις δύο προαναφερθείσες τεχνικές.

Φανταστικές κλίμακες

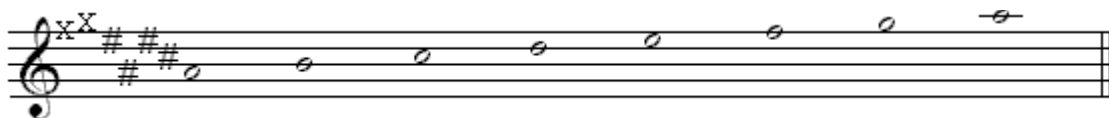
Αυτές οι κλίμακες ονομάζονται και «νεκρές» επειδή δεν χρησιμοποιούνται σχεδόν ποτέ και όποτε χρησιμοποιούνται η χρήση τους είναι θεωρητική και μόνο. Το γεγονός αυτό οφείλεται στο ότι οι φανταστικές κλίμακες χρησιμοποιούν πολλά σημεία αλλοίωσης ακόμα και διπλά, δυσχεραίνοντας έτσι την μουσική ανάγνωση, ενώ το ίδιο άκουσμα μπορεί να έχει μια από τις κλίμακες που έχουμε ήδη παρουσιάσει με απλές αλλοιώσεις.

Όπως μπορείτε να παρατηρήσετε παραπάνω τρεις φθόγγοι στον μείζονα τρόπο και τρεις στον ελάσσονα μπορούν να χρησιμοποιηθούν σαν βάση μιας κλίμακας εναρμόνια με δύο ονομασίες. Η αλήθεια είναι ότι όλες οι κλίμακες μπορούν να έχουν εναρμόνιες κλίμακες, αρκεί να δημιουργηθούν σε σχέση με φθόγγο εναρμόνιο με αυτόν της βάσης. Η εύρεση του οπλισμού των φανταστικών κλιμάκων γίνεται σε σχέση με τις ήδη γνωστές.

Κατ' αρχάς, οι φανταστικές κλίμακες έχουν πάντα αλλοιωμένο φθόγγο βάσης. Η εύρεση του οπλισμού της φανταστικής κλίμακας γίνεται βάσει του οπλισμού εκείνης της κλίμακας που έχει το ίδιο όνομα φυσικού φθόγγου με την φανταστική, ανήκει στον ίδιο τρόπο και περιέχει το ίδιο είδος αλλοιώσεων με αυτή που συνοδεύει το όνομα της φανταστικής. Τέλος, η φανταστική κλίμακα περιέχει αλλοιώσεις σε όλους τους φθόγγους, ενώ εκείνοι οι φθόγγοι οι οποίοι στην «κανονική» κλίμακα ήταν αλλοιωμένοι, στην φανταστική θα έχουν διπλό σημείο αλλοίωσης.

Παράδειγμα:

Ο οπλισμός της φανταστικής κλίμακας λα# μείζονος θα υπολογιστεί βάση της λα μείζονος επειδή η τελευταία περιέχει διέσεις. Στην κλίμακα Λα μείζων, οι φθόγγοι φα, ντο και σολ είναι αλλοιωμένοι με δίεση. Αυτό σημαίνει ότι στην φανταστική κλίμακα λα# οι φθόγγοι αυτοί θα έχουν διπλή δίεση, ενώ όλοι οι άλλοι θα έχουν απλές διέσεις.

Χρωματική κλίμακα

Όπως αναφέραμε σε προηγούμενη παράγραφο η διαίρεση της οκτάβας σε 12 ίσα μέρη ονομάζεται χρωματικό γένος. Με την ίδια λογική και η χρωματική κλίμακα αποτελείται από 12 ημιτόνια.

Τα ημιτόνια που σχηματίζονται σ' αυτή είναι 7 διατονικά και 5 χρωματικά.

Η χρησιμοποίηση της χρωματικής κλίμακας γίνεται στα πλαίσια μιας διατονικής κλίμακας. Γενικά, η χρωματική κλίμακα, εκτός κάποιων εξαιρέσεων σε ορισμένους φθόγγους, γράφεται χρησιμοποιώντας διέσεις στην ανιούσα σειρά και υφέσεις στην κατιούσα. Οι εξαιρέσεις αυτές είναι:

Στον μείζονα τρόπο

Ανιούσα σειρά: ύφεση στον προσαγωγέα

Κατιούσα σειρά: δέση στην υποδεσπόζουσα βαθμίδα

Στον ελάσσονα τρόπο

Ανιούσα σειρά: ύφεση στην επιτονική βαθμίδα

Κατιούσα σειρά: δέση στον προσαγωγέα και στην επιδεσπόζουσα βαθμίδα

Στις μέρες μας πολλοί μουσικοί δεν λαμβάνουν υπ' όψιν τις παραπάνω εξαιρέσεις. Επίσης δεν ισχύουν στο ατονικό και το δωδεκάφθογγο σύστημα αφού δεν περιέχουν μείζονες και ελάσσονες.

Παραδείγματα:

Χρωματική κλίμακα στην Ντο μείζονα:

1 2 3 4 5 6 7 Διατονικά

1 2 3 4 5 Χρωματικά

Χρωματική κλίμακα στην Λα ελάσσονα:

1 2 3 4 5 6 7 Διατονικά

1 2 3 4 5 Χρωματικά